

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 1 від 24.04. 2023 року

Голова Приймальної комісії

Олександр ТУРУНЦЕВ

**Програма
фахового іспиту з економіки**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма: Міжнародна економіка

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

 Олексій ЖИЛЬЦОВ

«РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні кафедри міжнародної
економіки
протокол № 2 від «1» березня 2023 р.
Завідувачка кафедри

 Алла ШЛАПАК

Київ – 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма фахового іспиту з економіки (далі – Програма) є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою міжнародної економіки факультету економіки та управління на основі Освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» спеціальності 051 «Економіка» другого магістерського рівня освіти.

На навчання за програмою підготовки магістра за спеціальністю 051 «Економіка» (Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка») можуть вступати здобувачі, які отримали диплом бакалавра за спеціальністю «Економіка», спорідненою або іншою спеціальністю, диплом магістра, спеціаліста, та продемонстрували достатній рівень знань з тем, перелік яких визначено для оцінювання підготовленості вступника до здобуття вищої освіти.

Мета фахового іспиту – перевірка теоретичної та практичної підготовки абітурієнта, що дозволить визначити потенціал і можливості для навчання на магістерському рівні за спеціальністю 051 «Економіка».

Фаховий іспит проводиться у формі тестування, що здійснюється протягом 60 хвилин в системі електронного тестування Університету (освітнє середовище Moodle). Фаховий іспит передбачає відповідь на 30 тестових завдань закритого типу простої множинної форми: у кожному завданні потрібно вибрати одну правильну відповідь із чотирьох запропонованих. Тестові завдання охоплюють весь зміст програми і добираються випадковим чином.

Кваліфікаційні вимоги до знань і умінь вступників

Фаховий іспит визначає рівень таких знань, вмінь та компетентностей:

- Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.
- Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.
- Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.
- Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.
- Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКА

Кількість балів (max - 200)	Критерії
180 – 200	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
160 – 179	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
140 – 159	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
120 – 139	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
100 – 119	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 99	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Фаховий іспит охоплює дисципліни: «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Міжнародна економіка».

Тема 1. Ринок: суть, структура та інфраструктура

Ринок як форма організації суспільного виробництва. Умови та причини виникнення ринку. Функції ринку. Структура ринку. Загальна характеристика ринкового механізму.

Попит і пропозиція як важливіші елементи ринку. Поняття попиту. Фактори які впливають на попит. Закон попиту. Залежність попиту від нецінових факторів. Зміни у попиті та зміни попиту.

Поняття пропозиції. Закон пропозиції. Нецінові фактори, які впливають на пропозицію. Ринковий механізм збалансування попиту і пропозиції. Рівноважна ціна. Відхилення від рівноважної ціни і дисбаланс ринку. Вплив цінових та нецінових факторів на зміну параметрів ринкової рівноваги.

Поняття номінальної та реальної ціни. Індекс цін споживчих товарів.

Ринкова інфраструктура та її підсистеми. Функції ринкової інфраструктури.

Види бірж та особливості біржової торгівлі. Види цінних паперів.

Суть та види банків. Функції банків.

Тема 2. Підприємство як суб'єкт економічної діяльності

Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Головні напрями діяльності підприємства.

Правові основи функціонування підприємств в Україні. Статут підприємства. Колективний договір та інші правові документи, що регулюють окремі напрями діяльності підприємства.

Класифікація підприємств за ознаками: мета і характер діяльності; форма власності майна; належність капіталу; правовий статус і форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності; технологічна (територіальна) цілісність та ступінь підпорядкування; розміри та чисельність працівників.

Суть та класифікація основних фондів. Фізичне (матеріальне) та моральне (економічне) спрацювання основних фондів. Амортизація основних фондів. Показники ефективності використання основних фондів.

Структура та класифікації оборотних засобів підприємства. Елементний склад оборотних фондів. Сутнісна характеристика фондів обігу, їх функціональна та елементна структура. Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів.

Нематеріальні ресурси підприємства. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства. Елементний склад нематеріальних активів.

Поняття оплати праці. Основна і додаткова заробітна плата. Основні форми та системи оплати праці.

Витрати виробництва. Сукупні, постійні і змінні витрати. Середні витрати. Особливості динаміки середніх постійних і середніх змінних витрат. Поняття граничних витрат.

Ефект зростання масштабів виробництва та фактори, що йому сприяють: спеціалізація, розподіл праці, технічна економія, неділимість виробництва та ін. Втрати від масштабів виробництва. Постійна віддача від масштабів.

Поняття точок беззбитковості. Аналіз сукупних та граничних величин при визначенні оптимального обсягу виробництва. Прибуток підприємства. Рентабельність.

Сутність і призначення системи оподаткування підприємства. Функції податків. Класифікація податків: загальнодержавні та місцеві, прямі та непрямі.

Оподаткування прибутку підприємства. Плата за спеціальне використання водних ресурсів. Плата за землю. Податок із власників транспортних засобів.

Сплата підприємствами непрямих податків. Податок на додану вартість. Сплата акцизного збору. Митні платежі, їх види.

Місцеві податки та збори.

Тема 3. Основні типи ринкових структур

Основні типи ринкових структур. Критерії розмежування ринкових структур. Класифікація ринкових структур та визначення їх базових моделей.

Основні риси досконалої конкуренції. Особливості ціноутворення та виходу на ринок при досконалій конкуренції. Досконала конкуренція як ідеальна і найбільш ефективна ринкова структура.

Характеристика монополії як ринкової структури. Виникнення монополій. Основні форми сучасних монополій. Бар'єри для вступу на ринок. Природні монополії. Індекс Лернера. Диверсифікація цін. Економічні наслідки монополії.

Характеристика олігополії як ринкової структури. Виникнення олігополій та їх сучасні форми. Взаємозалежність як форма конкурентної боротьби. Домовленість про ціни. Картелі та джентльменські угоди. Інші види олігопольних змов: асоціації, холдинги, патентні пули, консорціуми та ін. Індекс галузевої концентрації, індекс Гіршмана-Герфіндаля.

Характеристика олігопольного суперництва. Моделі поведінки фірм на олігопольному ринку: модель ламаної кривої попиту, ціноутворення в умовах змови, лідерство в цінах.

Характерні риси ринку монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція і просування товарів. Витрати монополістичної конкуренції та економічний прибуток. Економічна та соціальна ефективність монополістичної конкуренції.

Тема 4. Ринки факторів виробництва.

Загальна характеристика і особливості ринку виробничих ресурсів. Формування попиту на фактори виробництва. Похідний характер попиту на ресурси.

Ринок праці: загальна характеристика. Криві попиту і пропозиції праці. Заробітна плата. Номінальна і реальна заробітна плата. Механізм визначення реальної заробітної плати.

Ринок природних ресурсів. Фіксований характер пропонування землі. Попит на землю. Рента як доход на ресурси зі сталою пропозицією. Чиста економічна (абсолютна) рента. Диференціальна рента.

Поняття та складові ринку капіталу. Інструменти ринку грошей, кредитного та фондового ринку.

Процентний дохід на капітал. Ціна позичкового капіталу. Рівноважна норма проценту. Лізинговий капітал.

Прості та складні відсотки.

Поняття дисконтування. Дисконтований дохід. Механізм дисконтування прибутку. Дисконтування вартості цінних паперів. Дисконтування ефективності нових інвестицій. Визначення доцільності інвестування ресурсів шляхом дисконтування капіталу і доходу.

Тема 5. Типи економічних систем. Необхідність, концепції та форми державного регулювання економіки

Поняття економічної системи. Межі ринку та необхідність державного регулювання економічних процесів. Ринковий та бюджетний сектори економіки: функції та роль.

Сфери та завдання державної економічної політики. Основні напрями втручання держави в економіку: створення правової бази економіки; виробництво суспільних благ; мінімізація трансакційних витрат; компенсація екстерналій; макроекономічна стабілізація; перерозподіл доходів. Межі державного втручання в економіку.

Методи державного регулювання економіки.

Традиційна, командно-адміністративна, ринкова та змішана економічна система. Поняття перехідної економіки. Поняття соціального партнерства у змішаній економіці.

Концепції державного регулювання: лібералізм та дирижизм та особливості їх застосування.

Національні моделі державного регулювання: американська, японська, шведська, німецька.

Теоретичні моделі державного регулювання: класична модель, кейнсіанська модель, монетаристська модель.

Тема 6. ВВП, ВВП та інші макроекономічні показники обсягів національного виробництва

Поняття та принципи побудови системи національних рахунків (СНР). Валовий національний продукт (ВВП) – основний показник СНР. Особливості обчислення ВВП: поняття кінцевого та проміжного

споживання, вимір у поточних цінах за рік, національна приналежність виробників.

Методи обчислення ВВП: обчислення ВВП за доходами та за витратами.

Поняття номінального і реального ВВП. Індекс цін споживчих товарів, індекс цін інвестиційних товарів, індекс цін промислових товарів. Дефлятор ВВП. Аналіз динаміки реального ВВП.

Показники, що розраховуються на основі ВВП. Валовий внутрішній продукт (ВВП). Відмінність між ВВП та ВВП, економічні наслідки значної розбіжності між ВВП та ВВП. Чистий національний продукт (ЧНП), національний доход (НД), особистий доход (ОД), використовуваний доход (ВД).

ВВП та економічний добробут: ВВП на душу населення. Недоліки ВВП як показника розвитку економіки: нерівномірність розподілу ВВП, екологічні проблеми, якість продукції. Міжнародні групування країн за рівнем ВВП на душу населення, галузевою структурою (первинні, вторинні, третинні галузі) та ін співставлення. Індекс розвитку людини.

Тема 7. Макроекономічна нестабільність: інфляція, безробіття, економічні цикли.

Циклічність як закономірність розвитку економіки. Суть економічного циклу та його фазова структура. Динаміка обсягів виробництва, цін, зайнятості та процентної ставки у періоди піку, спаду, депресії та поживлення. Види економічних циклів. Антициклічне регулювання економіки.

Поняття безробіття. Фрикційне, структурне, сезонне та циклічне безробіття. Приховане безробіття. Поняття робочої сили, визначення рівня безробіття. Природний рівень безробіття.

Соціально-економічні наслідки безробіття. Потенційний рівень ВВП. Відставання ВВП та закон Оукена.

Інфляція як форма прояву і причина макроекономічної нестабільності. Вимірювання інфляції. Помірна (повзуча), галопуюча та гіперінфляція.

Надлишкова емісія, структурні диспропорції економіки та спад виробництва - основні причини інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат. Стагфляція. Взаємозв'язок інфляції та безробіття, крива Філіпса. Економічні наслідки інфляції.

Тема 8. Механізм та важелі грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики

Бюджет як економічна і правова категорія. Місце і значення бюджету в загальній системі фінансових відносин. Джерела формування доходів державного бюджету. Бюджетні дефіцити та надлишки, структурний та циклічний дефіцити державного бюджету. Способи фінансування дефіциту державного бюджету, їх переваги та недоліки.

Сутність і функції податків. Класифікація податків. Види податків. Податкова система: поняття, основи та принципи побудови. Становлення та розвиток податкової системи України. Інструменти бюджетно-податкової політики.

Прямі і непрямі податки.

Податки як інструмент державного регулювання макроекономічних процесів: податкова експансія та податкова рестрикція. Мультиплікатор податків. Мультиплікатор державних закупівель.

Дискреційна та не дискреційна фіскальна політика. Вбудовані стабілізатори. Критична межа податкової ставки. Крива Лаффера.

Походження і суть грошей. Роль грошей в ринковій економіці. Види грошей. Функції грошей. Організація грошового обігу.

Складові пропозиції грошей. Грошова маса та грошова база. Грошові агрегати.

Пропозиція грошей. Пропорційність між грошовою базою та пропозицією грошей. Створення грошей системою комерційних банків. Грошовий мультиплікатор. Резервування.

Попит на гроші та його структура. Рівновага на грошовому ринку.

Банківська система країни. Центральний банк та його функції.

Цілі грошово-кредитної політики. Інструменти грошово-кредитної політики: операції на відкритому ринку, зміна облікової ставки та норми обов'язкових резервів.

Тема 9. Суть та тенденції розвитку світового господарства.

Міжнародна торгівля

Сутність світової економіки. Основні тенденції розвитку світового ринку. Інтернаціоналізація виробництва та капіталу. Глобалізація економічних відносин/

Основні форми світових економічних відносин: міжнародна торгівля, міграція капіталів і робочої сили, міжнаціональна кооперація виробництва, науково-технічний обмін, валютно-кредитні відносини. Міжнародний поділ праці, його основні чинники та сучасна специфіка. Напрями потоків ресурсів та товарів у світовій економіці.

Теорії міжнародної торгівлі: теорія абсолютних переваг А. Сміта; теорія порівняльних переваг Д.Рікардо; теорія Хекшера-Оліна; теорія Портера.

Сутність та цілі торговельної політики. Види торговельної політики: сутність та роль політики вільної торгівлі; сутність протекціоністської торговельної політики, її інструменти та ефекти; сутність експансіоністської торговельної політики, її інструменти та ефекти.

Тема 10. Валютний ринок та обмінний курс валют. Платіжний баланс

Валютний ринок та його види.

Номінальний валютний курс. Валютні курси й котировка. Режими валютного курсу і валютна політика. Ефективний (багатосторонній) валютний курс. Фактори, що визначають динаміку валютного курсу.

Реальний і номінальний валютний курс.

Еволюція світової валютної системи. Система золотого стандарту. Паризька валютна система. Генуезька валютна система. Бреттон-Вудська валютна система. Ямайська валютна система. Європейська валютна система.

Поняття та структура платіжного балансу.

Рахунки платіжного балансу та їх взаємозв'язок.

Платіжний баланс і рівновага у відкритій економіці. Нерівновага платіжного балансу.

Вплив економічної політики на платіжний баланс: інвестиції та заощадження відкритої економіки; стимулююча бюджетно-податкова політика; вплив світової процентної ставки; незалежні від процентної ставки зміни в інвестиціях.

Тема 11. Глобалізація економіки

Суть та форми прояву глобалізації. Причина та ознаки глобалізації. Наслідки глобалізації.

Класифікація та причини виникнення глобальних проблем. Шляхи розв'язання глобальних проблем.

Міжнародні організації: суть та види. Міжнародні економічні організації – Економічна і Соціальна рада ООН, Організація світової торгівлі (СОТ), Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), Світовий банк, інші організації – та їх роль у світовій економіці. Економічна інтеграція країн: форми та глибина. Інтеграція економіки України у глобальну економіку.

ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. На якому етапі міжнародної економічної інтеграції відбувається узгодження економічної, фінансової та валютної політик і створення установ, що мають право приймати рішення від імені угруповання у цілому?

- а) економічний союз
- б) зона преференційної торгівлі
- в) митний союз
- г) спільний ринок

2. Оберіть найбільш точне визначення поняття «портфельні іноземні інвестиції»:

- а) вкладання капіталу резидентом однієї країни у підприємство-резидент іншої з метою набуття довготривалого економічного інтересу
- б) частка іноземного інвестора в прибутках компанії, яка не розподілена, а використана для подальшого збільшення активів компанії
- в) вкладання капіталу в іноземні цінні папери, що не надають інвестору повного реального контролю над об'єктом інвестування
- г) інвестиції в будь-які види цінних паперів в інших країнах

3. Обсяг виробництва підприємства — 5 тис. од., сукупні витрати — 25 тис. грн., постійні витрати – 15 тис. грн. Середні змінні витрати складають:

- а) 5 грн.
- б) 10 грн.
- в) 2 грн.
- г) 3 грн.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні

1. Економіка: теорія і практика. Підручник/ Галушка З.І., Поченчук Г.М. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. - 232 с.
2. Мікроекономіка/ М. Рудий, В. Жебка. - Київ: Центр навчальної літератури, 2019. - 360 с.
3. Козакова О.М. Макроекономіка : підручник / О.М. Козакова, Е.М. Забарна. Херсон : Олді-плюс, 2019. 428 с.
4. Корсікова, Н.М. Макроекономіка: навчальний посібник для студентів ВНЗ/. — Львів : Магнолія-2006, 2019. — 240 с.
5. Аналітична економіка. Макроекономіка і мікроекономіка. Підручник у 2 книгах. Кн. 2 : Мікроекономіка/ С. Панчишин, П. Островерх, І. Грабінська. - Львів: Априорі, 2019. - 647 с
6. Гаєвська Л. М., Марченко О. І. Підприємницька діяльність: підручник; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС Україна, 2019. 499 с.
7. Економіка підприємства. Вид. 2-ге перероблене і доповнене/ Яркіна Н.М. Київ : Ліра-К, 2020. – 596 с.
8. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В.. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. – 620 с.
9. Архієреєв С.І. Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / С. І. Архієреєв, Н. М. Волоснікова, С. О. Климова; за ред. С.І. Архієреєва; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків: Вид-во Іванченка І.С., 2019. 233 с.
10. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах : навч. посіб. / П.П. Гаврилко, А.В. Колодійчук, С.П. Лазур, Ф.А. Важинський; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Ужгор. торг.-екон. ін-т. Львів: ННВК «АТБ», 2019. 257 с.

Додаткові

1. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка : навч. посіб. / Мацелюх Н. П. та ін. - Ірпінь, 2018. - 298 с.
2. Економічна теорія (історія економіки та економічної думки, політекономія, мікроекономіка, макроекономіка): у 2-х ч.: навч. посіб.; за ред. М. М. Теліщука / Університет ДФС України. – Ірпінь, 2020.
3. Економіка підприємства: навчальний посібник / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. - 2-е вид. - Київ : Центр учбової літератури, 2018. - 488 с.
4. Міжнародна економіка: підруч. [для бакалаврів спеціальності «економіка»] / Є.В. Савельєв, І.Я. Зварич. [вид. 4-те, переробл. та доповн.]. Тернопіль:ТНЕУ, 2018. 424 с.
5. Міжнародні економічні відносини: підручник /А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, Л.П. Кудирко та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 612 с.